

КРЕДИТНИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ФОНД – ПЕРСПЕКТИВНИЙ МЕХАНІЗМ ЛІКВІДАЦІЇ ПРОБЛЕМНОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ БАНКІВ

Б.І. Шшик

Львівський інститут банківської справи Університету банківської справи НБУ, pshykb@rambler.ru

Із зростанням простроченої заборгованості банківський сектор відчуває все більше навантаження за проблемними активами. Одним з варіантів вирішення проблеми з проблемною заборгованістю можуть стати кредитні пайові інвестиційні фонди – нові і потенційно ефективні інфраструктурні інституції, які нещодавно з'явилися на російському ринку колективних інвестицій.

Кредитний пайовий інвестиційний фонд (кредитний ПФ) являє собою це об'єднання коштів інвесторів для придбання зобов'язань за наданими кредитами, забезпеченні заставою, поручительством або гарантією, з метою одержання доходу від погашення цих зобов'язань позичальниками.

Кредитні фонди переслідують дві цілі – інвестиційну і реструктуризаційну. В основі інвестиційної функції лежить купівля з дисконтом проблемних боргів банку та їх наступна реструктуризація або розміщення активів, з метою отримання доходів. Якщо за такими активами проводитиметься результативна робота, фонд отримає високу доходність. Реструктуризаційна функція вигідна для банків, оскільки дозволяє позбавитися від проблемних активів, які переводяться з балансу банку на баланс фонду, а банк натомість отримує паї фонду, за якими не потрібно формувати резерви.

Крім того, створений кредитний фонд може у майбутньому функціонувати як небанківська кредитна організація, надаючи позики та маючи дохід від кредитної діяльності, який може використовуватися для подальшого фінансування позичальників, купівлі нових кредитних портфелів, виплати пайовикам проміжних доходів, забезпечення поточної діяльності тощо. При наявності відповідних законодавчих і нормативно-правових документів такі фонди зможуть не тільки вику-

повувати зобов'язання по укладених кредитних договорах, але і самі видавати кредити за рахунок майна фонду, а також залучати кредити та інші фінансові ресурси.

Дана категорія фондів може бути створена винятково у формі закритого ПФУ, призначеного для кваліфікованих інвесторів, тобто інвесторами – власниками паїв такого фонду можуть бути тільки організації, які професійно працюють на фінансовому ринку, у тому числі кредитні організації, або інші фізичні і юридичні особи при відповідності визначеним критеріям стосовно досвіду роботи з фінансовими інструментами. Причому паї таких фондів є обмеженими в обороті, але при цьому існує можливість їх поетапної оплати.

З позицій банку можна також розглядати механізм створення кредитного ПФУ і передачі в нього частини зобов'язань за кредитами, що є ефективним способом поліпшення фінансових показників банку; у результаті на балансі банку замість зобов'язань за кредитами будуть відображатися цінні папери – інвестиційні паї, що класифікуються як фінансові вкладення. Для банків передача прав вимог по кредитах у фонди стане способом підвищити ліквідність та дозволить диверсифікувати ризики за виданими кредитами, відокремити їх від інших ризиків кредитної організації [1].

Довірче управління кредитним інвестиційним фондом здійснює управляюча компанія, яка отримує винагороду (у вигляді комісійних) за управління фондом, а також може отримувати додатковий дохід (так званий «гонорар за успішну діяльність»). Разом з інфраструктурними агентами (аудитором, оцінювачем, депозитарієм, реєстратором) формують і обслуговують фонд (рис.).

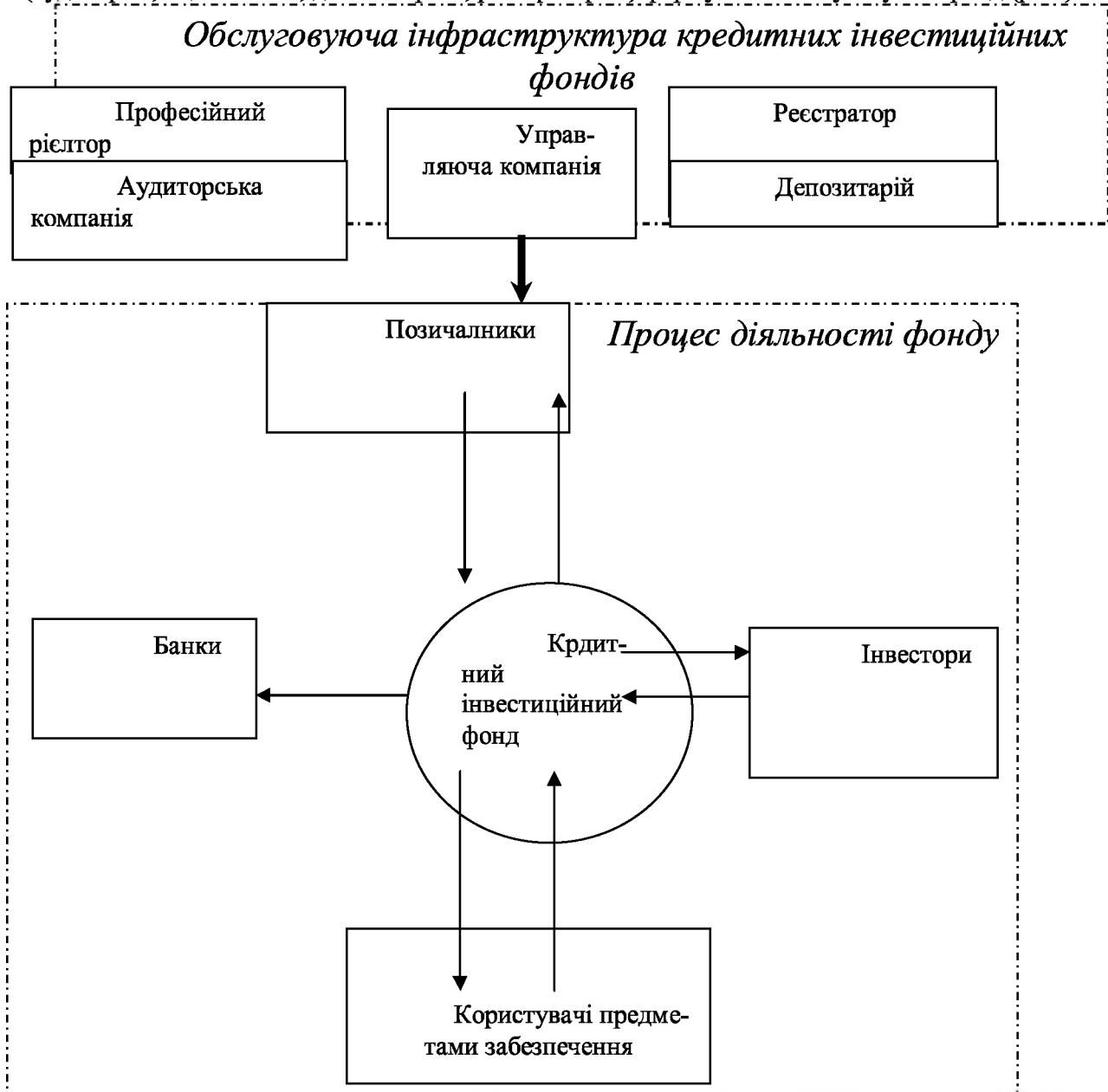

Рисунок – Порядок функціонування кредитного інвестиційного фонду

Кредитний фонд здійснює купівлю кредитної заборгованості у банків, а банки передають право вимоги за кредитами, що входять до фонду, обслуговують ці кредити, навіть якщо вони виступають пайовиками фонду. Своєю чергою інвестори (пайовики) придбавають ці активи і отримують прибуток. Такими суб'єктами можуть виступати як банки, так і колекторські агентства. Оскільки робота з «поганими» боргами не є профільною діяльністю управляючої компанії, ці функції можуть бути перекладені на колекторське агентство, що має відповідний досвід роботи.

В економічній ситуації, що склалася в Росії, кредитні фонди використовуються як інструмент для рефінансування банківської системи. При цьому можливі два варіанти подій. По-перше, формування фонду завдяки кредитним портфелям на етапі його утворення, відповідно, при цьому замість списування кредитних портфелів на баланс банку надходять паї. Відбувається це наступним чином:

- прострочені кредитні портфелі переходять до складу активів кредитного ПФу;
- в обліковій політиці зазначається, що паї ПФу оцінюються за справедливою вартістю;
- оскільки цінні папери, тобто паї, що оцінюються за поточною вартістю, не резервуються, то немає необхідності створювати резерви під ПФ, а отже, за простроченими кредитами повністю списуються резерви;
- оскільки оцінка проведена не за ринковим котируванням, то переоцінка паїв не впливає на капітал банку [2].

По-друге, можливою є ситуація, коли фонд з самого початку формується інвестиційними коштами, за які у майбутньому викуповуються кредитні зобов'язання банку. Таким чином, у результаті обміну пулу проблемних кредитів банку на паї фонду з балансу банку виводиться проблема заборгованість, внаслідок чого зникає необхідність нарахування резервів. Банк «оздоровлює» баланс за рахунок заміщення кредитів інвестиційними паями.

Але, крім свого основного призначення, розглядаються ще додаткові можливості і переваги використання механізму кредитних фондів. У випадку прийняття відповідного нормативного акта, що дозволяє фондам для кваліфікованих інвесторів надавати і залучати позики, діяльність кредитного ПФу може стати практично аналогом діяльності кредитної організації із залучення і розміщення коштів, але без відповідного регулювання, контролю, необхідності резервування коштів і дотримання нормативів. У даному випадку всі ризики стосовно такої діяльності лягають на власників інвестиційних паїв фонду і визначаються інвестиційною декларацією фонду й інвестиційних рішень управляючої компанії.

За допомогою даного інструмента можливий перепродаж прийнятих кредитором ризиків. Оскільки інструмент новий, то поки що залишається не достатньо зрозумілим, яка саме активи буде доцільно продавати банкам і які саме активи будуть готові купувати пайовики таких фондів, оскільки при застосуванні такої схеми має бути реальний взаємний інтерес. Наприклад, досить привабливою виглядає передача у такі фонди вимог за простроченими кредитами з реальною судовою перспективою і наступними штрафами щодо позичальників. Такі прострочені кредити перебувають на балансах банків, які, незважаючи на це, намагаються й надалі нарощувати кредитні портфелі. Перепродавши їх пайовикам кредитного фонду, банк вивільняє необхідну ліквідність, а у пайовиків з'являється можливість одержати хорошу прибутковість.

Використання кредитного фонду банком розширить можливості щодо видачі так званих "нестандартних" кредитів, дозволить більш гнучко й індивідуально підходити до кредитування в кожному конкретному випадку. Банківське законодавство обмежує банки, наприклад, необхідністю створювати під нестандартні кредити істотні додаткові резерви, або встановлюючи норматив видачі кредитів групі взаємозалежних позичальників. Найчастіше це виправдані заходи. Однак банківське законодавство ніяк не враховує специфіку роботи регіональних малих і середніх банків, що працюють у сегменті кредитування малого і середнього бізнесу. Тут велике значення має такий критерій, як ділова репутація позичальника. При розумному, зваженому й індивідуальному підході до оцінки кредитних ризиків, при наявності гарних застав, використанні додаткових способів забезпечення, такі угоди можуть бути не тільки прийнятними для кредитних організацій, але й помітно більш прибутковими в порівнянні зі стандартним кредитуванням.

Завдяки відсутності регулювання з боку центрального банку кредитний фонд забезпечує гнучкий підхід до надання позик і дозволяє здійснювати нестандартне кредитування, під яке банки змушені звичайно резервувати суттєві додаткові кошти. Крім того, за допомогою кредитних фондів у зарубіжних країнах розвивають окремий вид кредитування, при якому у якості застави можуть бути прийняті земельні активи, активи у стадії реконструкції, тобто ті заморожені активи, які фактично стають джерелом ліквідності для компаній-позичальників.

Як бачимо, особливістю цієї категорії фондів є те, що до складу їх активів можуть входити не тільки іпотечні кредити, які відповідають визначеним вимогам (як в іпотечних фондах), але й будь-які інші кредити, повернення основної суми боргу за якими забезпечене заставою майна, поручительством або банківською гарантією. Такі активи повинні займати не менше 65% у структурі кредитного фонду.

Також, у кредитному фонді дозволено мати практично будь-які активи, що можуть служити предметом застави – векселі, майно, акції і частки в капіталі організацій та інші види активів, що не можуть бути включені до складу активів інших типів фондів – у випадку невиконання зобов'язання, забезпеченого заставою, що неважко організувати в разі потреби. Гранична дозволена величина таких активів – 20% вартості активів фонду [3].

Створення системи управління заборгованістю через кредитні інвестиційні фонди дасть змогу банкам «очистити» баланс і зосередитися на профільному бізнесі, однак, разом з тим за банками залишається банки і надалі несуть відповідальність за наданими кредитами і вони повинні працювати з такою заборгованістю до моменту її ліквідації, що позитивно відобразатиметься на подальшій роботі з такими активами.

При запровадженні такої схеми вигоду матимуть не лише банки та кредитні інвестиційні фонди, а й усі її учасники. Так, інвестори (пайовики) отримують можливість отримання регулярних виплат із фонду; мають змогу впливати на управлінські рішення, пов'язані з діяльністю фонду у сфері надання кредитів та придбання заборгованості; отримують доходи з рахунків зростання вартості майна фонду у вигляді збільшення вартості паїв, які своєю чергою можуть бути використані в якості забезпечення при отриманні кредиту в установі банку. Крім того, паї кредитного інвестиційного фонду виступають хорошою альтернативою банківським депозитами та операціям на фондовому ринку. Позичальники мають можливість швидко отримати кредит у фонді під відповідне забезпечення з гнучкими умовами погашення основної суми боргу та процентів за нею. Причому виплата основної суми боргу може здійснюватися у будь-який час, зокрема в кінці терміну дії кредитної угоди (за узгодження з управляючою компанією). А управляючі компанії мають низку таких переваг: можливість запропонувати новий інструмент для реалізації і фінансування проектів; залучити нових клієнтів і розширити сферу діяльності пайових інвестиційних фондів, які перебувають під її управлінням.

Література:

1. Пересада, А.А. Портфельне інвестування: Навч. посібник / А.А. Пересада, О.Г. Шевченко, Ю.М. Коваленко, С.В. Урванцева. – К.: КНЕУ, 2004. – 408 с.
2. Тюріна, К. Кредитні інвестиційні фонди у контексті розвитку можливостей банківських установ / К. Тюріна // www.uafr.com.ua/.
3. Прокоф'єв, А. Кредитні інвестиційні фонди на російському фінансовому ринку / А. Прокоф'єв // www.uafr.com.ua/.